

Doba stěhování národů – mezi antickou a středověkem

Keramický džbán s nízkým hrdlem, stlačeným dvojkónickým tělem a hraněným uchem se středovou hřbetní hranou pochází z kostrového hrobu z konce doby římské až počátku doby stěhování národů. Objevil jej Josef Antonín Jíra u někdejšího hostince Modrá růže v Praze-Bubenči. Nádobu patří do kategorie domácí germánské keramiky, jen žlábková girlanda na plecích představuje zřejmě vzdálené ozvuky římských předloh. Džbán je vysoký 12 cm a široký 15 cm (inv. č. P 4076).

Dobou stěhování národů nazýváme 5. a 6. století n. l. Během této epochy zanikla Západořímská říše a Evropa se vydala vstříc středověku. Bylo to období migrací velkých skupin lidí a válečných střetů, které způsobily výraznou proměnu života lidí na téměř celém území Evropy. Když totiž v roce 375 přitáhli ze středoasijských stepí do Evropy Hunové, daly se pod jejich tlakem do pohybu germánské kmeny usedlé na různých místech Evropy a pronikaly na území římské říše. Vojenskými konflikty i mírovými smlouvami pro sebe získávaly části římského území a zároveň přejímaly prvky římské kultury, z nichž některé se šířily také do germánských společenství za hranicemi říše. Do tohoto kulturního mixu zasáhly také prvky nomádské převzaté v kontaktu s hunskými nájezdníky.

Vedle historických zpráv najdeme odraz dění neklidné doby v pestré paletě vlivů, které se mísí ve všech druzích archeologických nálezů včetně keramiky. Pro ni je charakteristický veliký rozptyl tvarů, způsobu provedení i původu. Úplné nebo téměř celé keramické nádoby známe převážně z hrobů, ze zařízení domácností se dochovaly většinou pouze střepy. Je ale zřejmé, že touha po luxusním římském zboží i poptávka po jeho imitacích v germánském prostředí od doby římské neustala.

Domácí hrnčíři vyráběli keramické nádoby formováním v ruce. Oblíbené byly různé ostře či oble dvojkónické hrnce, misky a lahve, elegantně tvarované, hladké či s plastickou a rytou výzdobou. Nacházejí se ale také jednoduché, silnostěnné nádoby soudkovitého tvaru nebo esovité profilace, vyrobené z hrubého materiálu. Vzácně se vyskytuje keramika točená na kruhu, která navazuje na pozdní římské výrobní tradice středního Podunají. Její původ se hledá v oblasti římského limitu, v prostředí zde usazených germánských kmenů, tzv. federátů, sloužících v římském vojsku jako posádky k ochraně hranice říše. Dokladem dálkového obchodu a luxusním artiklem byla velmi kvalitní keramika typu *terra sigillata* z římskoprovinciálních dílen ve východní Galii a severní Africe. Vyráběla se z jemné hmoty červenavých odstínů tlačením do formy a dotáčením vnitřku na kruhu, nebo přímo na rychle rotujícím hrnčířském kruhu. Její povrch byl pokrytý engobou a zdobený kolkovanými reliéfními vzory nebo hladký. Dováženým zbožím byly také misky se zdrsňenými a glazovanými vnitřními stěnami – *mortaria* z římskoprovinciálních dílen v Podunají. Sloužily k vymačkávání surovin při přípravě pikantní zeleninovo-bylinné omáčky zvané *moretum*.

Keramická lahev s plastickou a rytou výzdobou je produktem domácích hrnčířských dílen v tzv. labskogermánské tradici. Tělo má členěné vodorovnými rýhami a lištami, z nichž dvě jsou šikmo přesekávané, a v horní části ji zdobí ještě pás trojúhelníků vyplněných vpichy. Byla nalezena v jednom z hrobů na pohřebišti z doby stěhování národů v Praze-Zličíně. Lahev je vysoká 12 cm a široká 11 cm (inv. č. A 549657).

Kulovitý džbánek je točený na kruhu a zdobený vlešťováním. Nádoby tohoto druhu pocházejí pravděpodobně ze středního Podunají, z prostředí germánských federátů (= spojenců Říma) usazených podél římského limitu. Tento džbán byl také součástí hrobové výbavy na pohřebišti v Praze-Zličíně. Jeho výška je 8,7 cm, šířka dosahuje 9 cm (inv. č. A 547575).

Cele zachovaná miska typu *terra sigillata* z pohřebišť v Praze-Zličíně byla vyrobena v římskoprovinciálních dílnách na území východní Galie ve 4.–5. století n. l. Její povrch je hladký, nezdobený, pokrytý pouze hliněnou engobou. Vysoká je 5,4 cm a široká 13 cm (inv. č. A 545924).

Džbánek z pohřebišť v Praze-Zličíně je příkladem imitace „druhého stupně“ – předlohou pro něj byly keramické džbány vytáčené na kruhu a zdobené často vlešťovaným mřížovím, které zase napodobovaly pozdně antické skleněné džbány a konvice. Od nich je tedy zprostředkovaně odvozena i tato nezdobená, v ruce vyrobená napodobenina. Džbánek je vysoký 16,4 cm a široký 10 cm (inv. č. A 545579).

Móda podle Říma

Kolem roku 400 n. l. podle indicií, které přinesly archeologické nálezy, část obyvatel středních a severních Čech ze země odešla. Na počátku doby stěhování národů v 5. století sem ale přišli noví lidé a nové kulturní impulsy. Projevem toho je souhrn památek nazvaných podle místa jejich prvního objevu Vinařická skupina.

Kromě jiného jsou pro ni typické keramické nádoby, převážně misky, zdobené vykrajovaným límcem. Vzhledem k tomu, že podobné exempláře se v tomto období nacházejí od východní přes střední Evropu až po Británii, soudí se, že jejich předobrazem mohly být pozdně antické nádoby s límcem z území římské říše, provedené v kovu, skle nebo keramice.

Typická keramika Vinařická skupiny zdobená vykrajovanými límci. Lahev na obrázku je vysoká 19,6 cm a šířka jejího těla činí 15 cm, misky jsou vysoké 3–6 cm a široké 12–16 cm (inv. č. A545228, A 545229, A 545807, A 545917, A 550005).

Literatura:
Salač, V. ed.: Archeologie pravěkých Čech 8. Doba římská a stěhování národů. Praha 2008.

Text a výběr sbírkových předmětů: Miroslava Šmolíková
Autor fotografií: Martin Frouz, Ivan Kyncl